

Лівизна може також виявлятися і в поведінці: послідовність власної позиції може бути доведена до такого рівня, що іноді стає незрозумілою логіка певних діянь, хоча вони є цілком логічними та обдуманими для філософа. Так, Емпедокл стрибнув у вулкан Етна, оскільки вважав себе боголюдиною. Сократ міг годинами стовбичити на одному місці, коли розмірковував, як це описано в «Хмарах» Аристофана. Навіть видатний український філософ Григорій Савич Сковорода був мандрівником-безпритульним, що вже на той час було дивним, оскільки його колеги-випускники Могиллянської академії ставали церковними діячами та професорами, але аж ніяк не мандрівниками. У цих діях можна вбачати і велику міру епатажу та ексцентричності, але все ж, при більшому заглибленні, ми здатні побачити деяку логіку такої поведінки. Дивно, але людство запам'ятовує дуже часто саме таких епа-

тажних мислителів і діячів, а не смиренних консерваторів.

Не лише я, але й МИ здатні свідомо творити цей образ філософа. Кожен філософ має замислюватися над собою, аби, будучи критичним до себе, тверезо оцінювати власні зусилля та максимально реалізовувати власний творчий потенціал. Хоча філософія і виникла у дозвільній античній культурі та впродовж віків була інтересом елітарних забезпечених кіл, все ж це важка праця: невпинний аналіз та розмірковування, що доповнюються також і вмінням майстерно писати, бути майстром слова. Адже можна бути просто мудрим, але не бути філософом, тому вміння писати та промовляти є також суттєвим для філософів.

Отже, філософ – це послідовно критичний ерудит, що майстерно володіє словом, це опозиційний мислитель.

2008

Мар'яна Завійська

ФІЛОСОФІЯ: ЕЛІТАРНІСТЬ ЧИ МАСОВІСТЬ?

Що таке філософія? Питання, яке турбує, мабуть, усіх мислителів, починаючи з античності (Аристотель) до сьогодення (Ортега-і-Гассет), тож нині видається, що до цієї проблеми додати вже нічого: все написано, все сказано.

Тому цієї проблеми я торкатися не буду. Розмежувавши, за Парменідом, сфери *знання* та *гадки*, я не зазіхатиму на захоплену геніями минулого й теперішнього (й можливо, навіть, майбутнього) царину *знання*, а спробую зануритися в непередбачуваніші глибини *гадок*.

Ставши на шлях *гадки*, не намагатимусь подати яке-небудь вирішення заявленої мною в заголовку дихотомії (себто якого-небудь *знання*). На рівні *гадки* спробую торкнутися питання статусу філософії в суспільній свідомості. Як людина сучасна й інтегрована в сучасний світ, я живу в сфері масової культури (що знаходить своє відображення в рекламі, телебаченні, пресі, Інтернеті), часто мислю її категоріями, однак (увага! конфлікт назриває!) я перебуваю в академічному філософському дискурсі, що спонукає мене до зовсім іншого (щодо маскультурного) сприйняття світу й філософії зокрема. Саме ця особиста

роздвоєність моєї свідомості спонукала мене до такого міні-дослідження.

Тож, почну, мабуть, з цікавішого... Масова культура пропонує нам два погляди на суть філософії, в яких, за бажання, можна відшукати спільні риси: 1) це щось особливо вишукане, з присмаком інтелігентності та інтелектуальності; те, що вказує на неосяжну глибину змісту; 2) щось, що зазвичай позначається терміном «езотерика». Щодо першого значення, то тут показовим буде використання термінів «філософія», «філософський» з обов'язковим відтінком псевдоелітарності (хоча й з погляду авторів рекламних слоганів, біг-бордів, анотацій до так званих «інтелектуальних романів» вони мають позитивне забарвлення). Наприклад, якщо ввести в пошуковій системі в Інтернеті ці терміни, мережа видасть нам такі доволі цікаві посилання: «філософська притча Паоло Коельо “Алхімік”», «філософські романи» (щодо творів Пелевіна), «філософська різниця між Yahoo та Google» (пошуковими системами), «філософія росту» тощо. В другому ж випадку філософія в масовій свідомості вперто асоціюється з різними

«ню-ейджовими» штучками: очищенням чакр, підняттям Кундаліни, йогою для бізнесменів, дзен-буддизмом для домогосподарок та іншою поп-метафізикою, яка (якщо вірити тим же рекламам) допомагає поліпшити сексуальне життя, владнати проблеми з навчанням, позбутися конкурентів, досягнути феноменальних успіхів в кулінарії тощо. Тож як в першому, так і в другому випадках навіть найвибагливіший «споживач» знайде щось для себе («інтелектуальне» задоволення, вирішення своїх бізнесових проблем) й не засмічуватиме свою (й так засмічену) свідомість Істиною, Абсолютом...

Однак на противагу цьому «веселому» образу філософії існує «нудна» традиція академічної філософії. У свідомості її представників філософія є однозначно *царицею наук*, яка ніколи не спускається до *профанного* рівня «звичайних смертних» (з якими навіть не варто про це розмовляти) й є привілеєм лише «обраних» фахових філософів. Тож протиставляючи себе масовій культурі, «обрані» замикаються у своїй корпорації, студіюють Канта, сиплять термінами у фахо-

вих виданнях, здобувають вчені ступені й абсолютно відходять від *профанного*, себто життя. Однак (увага! провокаційне питання!) чи є тоді *цариця наук* філософією? Чи є *філософія* філософією тоді, коли я (ви) за термінами не бачу світу? Чи є *філософія* філософією тоді, коли вона не приведе мене до Істини, Абсолюту?..

Чим же спричинено те, що в сфері *гадки* відповідь на питання *Що таке філософія?* отримало вигляд такої сумної дихотомії? А цією ж дихотомією. Моя відповідь трагічна: «закритий» характер академічної філософії спричинює її профанацію в масовій свідомості; профанація філософії в маскультурі має своїм наслідком замикання академічної філософії та утворення корпорації «обраних».

Хто розімкне це коло?

Хто зробить перший крок назустріч?..

P. S. Моя студія має характер риторично-іронічний, тож метою її є сформулювати проблеми, вирішення яких кожен обере для себе сам.

2006

Павло Миронов

ФІЛОСОФІЯ: МІЖ НАУКОЮ І МІФОМ

Міхаїл Епштейн, розмірковуючи про специфіку есею як жанру, висловив думку, що есеїстика наразі виконує функцію міфології. Виходить парадоксально: жанрові, який відверто «не дотягує» до наукового, який цілком заслуговує ледь не лайливого слова «популяризаторство», належить найпочесніше у людському суспільстві місце: це міфами люди упродовж тисячоліть надихаються, ними керуються у повсякденному житті, за них, врешті, люди вбивають і приймають смерть.

Звичайно, міфами ми називаємо вже не примітивні уявлення, що допомагають вижити людині, яка ще не навчилася мислити. Та навіть якщо ми правильно розумітимемо міф як цілісний образ, символ та ідею, а не зводитимемо його до банальної маячні, все ж таки найяскравіші міфи в історії науки зазвичай є ознакою «недонаковості». Аналітичній науці варто лише торкнутися міфу, як останній миттєво зникає, розпадаючись на купу суперечливої інформації.

© Павло Миронов, 2010

Наприклад: вінкельманівський образ античності, яким би застарілим він не був, надає все ж таки цілісний образ Греції і Риму як ідеалу всього європейського людства. Натомість цілком виправдане з точки зору науки відкриття «діонісійської» Греції приводить до того, що відрізнити давнього грека від індійця сучасний науковець може лише після довгих пояснень, уточнень і зауважень про відносність такого розрізнення. Чи котуються у сучасній науці слова Соловйова чи Вишеславцева про індійську філософію? Звісно, ні. Але, з іншого боку, Соловйов і Вишеславцев говорили про індійську філософію, а сучасний науковець вивчає Нагарджуну, Шанкару, Патанджалі й інших та ще й постійно наголошує на своїй неспроможності зрозуміти таємничу індійську душу. Та й сьогодні, розмірковуючи щодо природи «філософії», ми оперуємо абсолютно ненауковим поняттям, значення якого я навіть не намагатимусь прояснити.